

KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAK ELHELYEZÉSI ÉS BERENDEZÉSI IRÁNYSZÁMAIRÓL

Az alább közölt tervezetet a KMK Módszertani Osztályának munkatársai dolgozták ki. Lapunk szerkesztősége köszönettel vesz minden észrevételt. Ugy gondoljuk, hogy hozzáértő könyvtárosaink véleménye és javaslatai elősegítik a helyes irányszámok kialakítását. Ezzel a könyvtárügy irányító szerveinek is nagy segítsége nyújtanak abban, hogy ez a hosszú évek óta napirenden lévő probléma országos érvényű rendelet kiadásával megoldódjék.

1. VONATKOZÁS. A jelzett irányszámok mind a városi, városi kerületi, lakótelepi, községi könyvtárakra vonatkoznak. Nem tartalmazzák: a hálózati központ, letéti központ, járási vagy megyei könyvtárak különleges területi raktári igényeit, szolgálati helyiségeit, utóbbiak helyi szolgáltatására vonatkozóan/azonban irányadók.

A szakszervezeti könyvtárak közül azokra alkalmazhatók, amelyek lakóterületet is ellátnak (művelődési házban helyezkednek el).

Az irányszámok legalacsonyabb kategóriája is önálló intézményként működő könyvtárra vonatkozik. Ilyennek minősül pl. a községi körzetekben működő központi könyvtár. A letéti könyvtárként működő alacsony kötetszámú könyvkölcsönzőkre, valamint a szakszervezeti letéti könyvtárakra vonatkozó irányszámok az oda elhelyezett kötetszám alapján kiszámíthatók a táblázatokból. A számítás alapja ez esetben az a kötetszám, amennyi a letéthelyen általában van, amennyire a letéti állományt a letéti cserék alkalmával kiegészítik. (Ennek mennyisége a letéthely olvasói létszámának legalább hatszorosa.)

2. ALAPMUTATÓK. A létesítendő könyvtár állománya, alapterülete, személyi létszáma és szükséges butorzata két, egymással összefüggő alapmutatóból vezetendő le. Ezek:

a) A lakosság ellátottsága (egy lakosra eső könyvek száma). A lakosság ellátottsági irányszáma az 5 éves terv végéig országos átlagban 1 lakosra 1,2 kötet könyv. A könyvtári elhelyezés alapja azonban a szükséges ellátottság, amelyre tehát a könyvtárakat a 20 éves terv során felfejelesztik. Ez az a kötetmennyiség, amely nagyjában állandónak tekinthető, miután a könyvtárak állománykivonása és állománygyarapítása a számítások szerint e-

gyensúlyba jut. (20 évnél nagyobb távra ezen könyvtárkategóriákkal nem érdemes tervezni.)

A szükséges könyvmennyiség:*

1000 lakosig	3 kötet/lakos
8000 lakosig	2,2 kötet/lakos
8-25000 lakosig	1,7 kötet/lakos

b) Az olvasók száma a lakosság százalékában:**

8000 lakosig:	25% olvasó. Ebből: 18% felnőtt, 7% gyermek.	Gyermekolvasók az összolvasók száza- lékarányában 8000 lakosig 28%, 8000 lakos felett 25%.
8-25000 lakosig:	20% olvasó. Ebből: 15% felnőtt 5% gyermek.	

Megjegyzés. Falun ma a közöltekhöz viszonyítva az arányok eltolódnak a gyermekek javára. Budapesten és a nagyobb városokban azonban az arányok a jelzettek közelítik meg, a jövőben pedig a mai népesedési adatok szerint az arányok tovább tolódnak a gyermekolvasók rovására.

Az 1000 alatti lakosságkategóriára nem az olvasólétszám figyelembevételével, hanem a minimális választék biztosítása érdekében kell megállapítani a szükséges kötettszámot. Ennek alapján a könyvtárnak minősülő intézmény legalacsonyabb kötettszáma: 3000.

3. ÁLLOMÁNY. Szükséges állomány felnőtteknek 10 kötet/olvasó
gyermekeknek

5000 lakos alatt	6 kötet/gyermek- olvasó
5000 lakos felett	5 kötet/gyermek- olvasó

Az elmondottak összefoglalását a 172. oldalon lévő táblázat adja:

*** A lengyel normák szerint:**

5000 lakosig	3-2,5 kötet/lakos
5-10000 lakosig	2 kötet/lakos
10-50000 lakosig	2-1,75 kötet/lakos

**** A könyvtárakat nem a mai, hanem a várható olvasó létszámra szükséges tervezni. A közölt irányszámokhoz: Vas megyében ma az olvasók száma az összlakosság 18,5%-a, a tanácsal hálózatban; szakaszvezetési hálózattal együtt 24%.**

AZ ÁLLOMÁNY NORMÁI

Lakosság	O l v a s ó k		Könyvszükséglet			Szabadpolcos könyvszüks.				Raktári állomány
	felöltt	gyermek	együtt	felöltt	gyermek	együtt	felöltt 6 köt/olv.	gyermek 6köt/olv.	Összesen	
1. 1.000				2.400	600	3.000	2.400	600	3.000	
1.000-	180-	70-	250-	2.400-	600-	3.000-	2.400	600-	3.000-	1.200
-2.000	-360	-140	-500	-3.600	-840	-4.400		-840	-3.240	
2.000-	360-	140-	500-	3.600-	840-	4.400-	2.400-	840-	3.240-	1.200-
-3.000	-540	-200	-740	-5.400	-1.200	-6.600	-3.200	-1.200	-4.400	-2.200
3.000-	540-	200-	740-	5.400-	1.200-	6.600-	3.200-	1.200-	4.400-	2.200-
-5.000	-900	-350	-1.250	-9.000	-2.100	-11.100	-5.400	-2.100	-6.500	-3.600
5.000-	900-	350-	1.250-	9.000-	2.100-	11.100-	5.400-	2.100-	6.500-	3.600-
-8.000	-1.400	-560	-1.960	-14.000	-3.800	-16.800	-8.400	-2.800	-11.200	-5.600
8.000-	1.400-	560-	1.960-	14.000-	2.800-	16.800-	8.400-	2.800-	11.200-	5.600-
-12.000	-1.800	-600	-2.400	-18.000	-3.000	-21.000	-11.000	-3.000	-14.000	-7.000
12.000-	1.800-	600-	2.400-	18.000-	3.000-	21.000-	11.000-	3.000-	14.000-	7.000-
-16.000	-2.400	-800	-3200	-24.000	-4.000	-28.000	-14.000	-4.000	-18.000	-10.000
16.000-	2.400-	800-	3.200-	24.000-	4.000-	28.000-	14.000-	4.000-	18.000-	10.000-
-25.000	-3.750	-1.250	-5.000	-37.500	-6.250	-43.750	-22.250	-6.250	-28.500	-15.250

1.

2.

3.

4. SZÜKSÉGES ALAPTERÜLET ÉS SZEMÉLYI LÉTSZÁM Az olvasói létszám, illetve az abból folyó állományszükséglet adja a szükséges alapterületet. Az irányszámok együtt adják a felnőttek és a gyermekek számára szükséges alapterületet (alakíthatóság elvének érvényesítése érdekében). Az olvasói tér sincs szétbontva kölcsönzői és olvasótermi területre, minthogy ezek aránya is eltolódhat a szükséglet szerint.

A könyvtárépítésben megkülönböztetünk:

a) teljes programot, ami azt jelenti, hogy a könyvtárnak bő klubszerű előtere is van, amely nagyobb könyvtárak esetén előadóteremként is használható (illetve az ide számított alapterületből előadóterem is kialakítható);

b) szűkített program, amely nem tartalmaz klubövezetet (ilyen megoldásra akkor kerül sor, ha a könyvtár művelődési otthonban kap helyet, amelybe megfelelő klubhelyiség vagy helyiségek állnak rendelkezésre, esetleg kapcsolódnak a könyvtárhoz).

A szükséges alapterületet két érték fejezi ki:

a) az átlagos igény, ami az Unesco által javasolt normák és a nemzetközi gyakorlatban használt mérőszámok alatt van, de a mi viszonyaink között optimális érték;

b) a minimális igény, amely a mi viszonyaink mellett a modern könyvtári használatnak még megfelel.

Az alapterületre vonatkozó táblázat foglalja magában a személyi szükségletet is. Azokban a könyvtárkategóriákban, ahol a norma szerint számított személyi szükséglet nem éri el az egy főt, a kölcsönzéshez szükséges legalacsonyabb nyitvatartási időt adja meg a táblázat.

A személyi szükséglet számításának alapja:

$$\frac{\text{olvasói létszám} \times 22}{24\ 000}$$

Az alapterületek normatíváiról a 174. oldalon lévő táblázat ad áttekintést.

ALAPTERÜLETEK NORMATÍVÁI

a lakosság száma szerint, a legfontosabb térrészek arányában

		Minimális igény										
		Átlagos igény					Minimális igény					
Lakosság	kötet/ m ²	64%	19%	17%	100%	81%	64%	19%	17%	100%	81%	+++/ Személyi szükség- let klub p.
		könyv- kiv., olvasó, Tájéko- övezet	elő- tér, klub- öve- zet	szol- gála- ti h. rak- tár	összes alap- terü- let +/ -	össz. alap- ter. elő- tér, +/ klub p.	kötet/ m ²	könyv- kiv., olvasó, Tájéko- övezet	elő- tér, klub- öve- zet	Szolg. helyi- ségek rak- tár	összes alap- terü- let	
1.000-15	32	90	--	12	102	--	70	--	--	70	--	heti 10 ó.
1.000-	32	90	--	18	102	--	70	--	12	80	--	heti
-2.000	32	-100	--	--	-112	--	-80	--	--	-92	--	10-24 óra
2.000-	32	100	30	18	148	118	80	24	12	116	92	heti
-3.000	32	-130	-38	-24	-192	-154	-110	-32	-18	-160	-128	24-36 óra
3.000-	40	130	38	24	192	154	110	32	18	160	128	1 fő
-5.000	40	-160	-48	-36	-244	-196	-130	-48	-32	-202	-162	
5.000-	50	160	48	36	244	196	130	40	32	202	162	1,5 fő
-8.000	50	-230	-68	-54	352	-284	-180	-54	-48	-272	-228	
8.000-	50	230	68	54	352	284	180	54	48	272	228	2 fő
-12.000	50	-280	-84	-74	-438	-354	-200	-60	-54	-314	-259	
12.000-	50	280	84	74	438	354	200	60	54	314	254	2,5 fő
-16.000	50	-360	-107	-96	-563	-456	-260	-78	-68	-406	-328	
16.000-	50	360	107	96	563	456	260	78	68	406	328	4 fő
-25.000	50	-570	-170	-150	-890	-720	-400	-118	-106	-624	-506	

+ / Nem tartalmazza a mosdók, WC-k, közlekedők és egyéb fel nem tüntetett járulékos helyiségek alapterületét.
 ++ / A klubövezet nélküli alapterület a szűkebb program, klubövezettel teljes program.
 +++ / A kölcsönzéshez szükséges könyvtári nyitvatartási idő, ill. a főfoglalkozású könyvtárosok száma. (A köz-
 művelődési könyvtárak létszámnormájának tervezése folyamában van, lépünk következő számában olvasón-
 kat erről is tájékoztatjuk.)

5. SZÜKSÉGES BERENDEZÉS A könyvtár nagyságrendjére tekintet nélkül szükségesek az alábbi berendezési tárgyak: kölcsönző asztal vagy pult, ruhafogas (a nagyobb könyvtárakban ruhatár vagy önkiszolgáló ruhatári szekrény), ülőkék az állványok mellé (4 fm/db), a szolgálati helyiségben íróasztal/ok/, ruhás-, iratszokrény, székek.

Az állománytól, illetve az olvasók létszámától függő könyvtári butorok:

Lakosság	Polcfolyóméter szükséglet			Állvány folyóméter szükséglet			Kat. szekrény f16-kok száma	Olvasóhely ++/	
	Szabadpolt		Raktár 50 kötet/fm	Szabadpolt +/		Raktár 7 polc/állv.		felnőtt	gyermek
	felnőtt 40 kötet /+1	gyermek 30 kötet /fm		5 polc/állvány	4 polc/állvány				
1.000	60	20	—	12 fm	5 fm	—	4	6	4
1.000- -2.000	60	20- -30	24	12	5- -7	4	4- -8	6- -10	4- -7
2.000- -3.000	60- -80	30- -40	24- -14	12- -16	7- -10	4- -7	8- -12	10- -16	7- -10
3.000- -5.000	80- -135	40- -70	44- -72	16- -27	10- -18	7- -10	12- -15	16- -20	10- -14
5.000- -8.000	135 -210	70- -90	72- -112	27- -42	18- -22	10- -17	15- -22	20- -28	14- -22
8.000- -12.000	210- -275	90- -100	112- -140	42- -55	22- -25	17- -20	22- -30	28- -36	22- -24
12.000- -16.000	275- -350	100- -120	140- -200	55- -70	25- -30	20- -29	30- -35	36- -48	24- -32
16.000- -25.000	350- -560	120- -210	200- -350	70- -116	30- -50	29- -50	35- -50	48- -75	32- -50

+/ A szabadpoltos állványmennyiség a következő folyóiratállványmennyiséget tartalmazza:

1 000 lakosig 1 fm folyóiratállvány
 1 000-8 000 lakosig 1-3 fm "
 8 000-25 000 " 3-5 fm "

} ezek azonban a szabadpoltos állványmennyiségben benne vannak

++/ 3 000 lakosig a felnőtt olvasók 3%-a
 gyermek olvasók 5%-a
 25 000 lakosig a felnőtt olvasók 2%-a
 gyermekolvasók 4%-a részére biztosítunk olvasóhelyet. Ez adja meg a könyvtár asztal, ill. ülőbutor szükségletét. Az olvasóhely megjelöléssel nem kívánjuk megkötni az olvasóasztalok férőhelyeit, de megjegyezzük, hogy felnőtt olvasók részére egy, ill. kétszemélyes asztalokat javasolunk.

A hálózati központokra, a letéti központokra külön létszámnormák, alapterületi, valamint berendezési irányszámok még kialakítandók.